

ΚΛΑΙΡΗ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Οι κόρες
της
βασίλισσας

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: Οι κόρες της βασίλισσας

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Κλαίρη Θεοδώρου

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Χρυσούλα Τσιρούκη

ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Νέλλυ Βασιλείου

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Κλαίρη Θεοδώρου, 2019

© Φωτογραφίας εξωφύλλου: Amy Weiss/Arcangel

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2019

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2019

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-2980-9

Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-2981-6

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Από το 1979

Έδρα:

Τατοΐου 121, 144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο:

Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550

PSYCHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Publishers since 1979

Head Office:

121, Tatoi Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore:

13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550

e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΚΛΑΙΡΗ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Οι κόρες
της
βασίλισσας

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Salvadera, Εκδ. Μπατσιούλας Ν. & Σ., 2009

Globus, Εκδ. Μπατσιούλας Ν. & Σ., 2011

Από τις Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ κυκλοφορούν:

Η αποικία της λήθης, 2016

Η αγάπη που δεν άκουσες, 2017

Άλικες σιωπές, 2018

Σύντομο σημείωμα

Το βιβλίο αυτό βασίζεται σε πραγματικές ιστορικές πηγές και μαρτυρίες. Παρ' όλα αυτά, ο πυρήνας της αφήγησης είναι προϊόν μυθοπλασίας και οποιαδήποτε ομοιότητα των χαρακτήρων που περιγράφονται με υπαρκτά πρόσωπα είναι εντελώς συμπτωματική και ουδεμία σχέση έχει με την πραγματικότητα. Κάποια αληθινά ονόματα έχουν διαφοροποιηθεί για λόγους ευθιξίας.

Μία ώρα...

Τέλη Σεπτεμβρίου 1991

Το νερό της βροχής ράπιζε με δύναμη το τζάμι, και το μεγάλο ρολόι της κουζίνας –αυτό με τον κούκο που την είχε μαγέψει τις πρώτες μέρες της παραμονής της στο διαμέρισμα εκείνο στην Αστόρια της Νέας Υόρκης– είχε σημάνει πέντε η ώρα. Ο ουρανός ήταν βαρύς και συννεφιασμένος και η μοντάδα έξω δημιουργούσε την ψευδαίσθηση πως είχε ήδη νυχτώσει. Κάποια φώτα σε γειτονικές πολυκατοικίες ήταν από ώρα αναμμένα και η Ηλέκτρα παρακολουθούσε αφηρημένα τις σταγόνες που κυλούσαν πάνω στο γυαλί του παραθύρου, άλλες πιο βιαστικές και φευγάτες και άλλες αναποφάσιστες, μπερδεμένες μπροστά σε αυτό που έμελλε να συμβεί, στέκονταν για λίγο ακίνητες, πεισιμωμένες, φουσκώνοντας και γεμίζοντας όλο και περισσότερο, κρατιόνταν, θαρρείς, με νύχια και με δόντια πριν παραδοθούν με τη σειρά τους στο αναπόφευκτο, στον νόμο της βαρύτητας δηλαδή. Κάποιο παράθυρο πρέπει να είχε ξεχαστεί ανοιχτό, γιατί στα ρουθούνια της έφτανε η μυρωδιά του νοτισμένου χώματος ανακατεμένη με εκείνη του καφέ που πάγωνε εδώ και ώρα ανέγγιχτος στο φλιτζάνι της. Ένα μωρό έκλαιγε σε κάποιο από τα γειτονικά διαμερίσματα, κάποια νοικοκυρά μαγείρευε κάτι με μπόλικο σκόρδο. Και μπορεί όλες οι αισθήσεις της να ήταν ηθελημένα εγκλωβισμένες σε ερεθίσματα ξένα και ανούσια, η ψυχή της όμως αναγνώριζε, με τρόπο είναι η αλήθεια, πως η ουσία όλου του κόσμου –του δικού της κόσμου τουλάχιστον– βρι-

σκόταν εδώ, ανάμεσα σε εκείνους τους τέσσερις τοίχους που την έπνιγαν και την πλάκωναν ανελέητα εδώ και ώρα.

Τις είχε ακούσει να μπαίνουν στο σπίτι, πρώτα η μία και έπειτα από λίγο η άλλη, κι εκείνη είχε παραμείνει εκεί, μπροστά στο παράθυρο, με την πλάτη γυρισμένη, εξερευνώντας με πάθος θαρραλείς τα μυστήρια της βροχής. Πόσα συννεφιασμένα, βροχερά απογεύματα θα ζούσε άραγε ακόμα; Δέκα, είκοσι, πενήντα, εκατό; Ή μήπως κανένα; Ούτε που θυμόταν πότε είχε ξεκινήσει αυτό το παιχνίδι με τον εαυτό της, πότε είχε διεκδικήσει θέση στη ζωή της αυτό το παράλογο μέτρημα, πλέον όμως τη συντροφούσε σχεδόν καθημερινά, ιδίως στις πιο μελαγχολικές στιγμές της: πόσα καλά καλοκαίρια ακόμα; Πόσες νύχτες πανσελήνου; Πόσες επισκέψεις σε θερινά σινεμά; Πόσα γενέθλια; Ήθελε να υπολογίσει και δεν ήθελε συνάμα. Ήθελε να ξέρει και δεν ήθελε παράλληλα. Πόσες άραγε δύσκολες –πολύ δύσκολες– στιγμές ακόμα; Γιατί τώρα εκείνες στέκονταν πίσω της. Αμίλητες. Δε θα της έκαναν τη χάρη, σκέφτηκε με πικρία. Δε θα έκαναν εκείνες το πρώτο βήμα. Θα την άφηναν να βράζει στο ζουμί της, τους το όφειλε άλλωστε. Άκουγε τον ανεπαίσθητο ήχο από τις ανάσες τους και ένιωθε τις τριχούλες στο σβέγκο της να σηκώνονται κάγκελο. Λαχταρούσε από τη μία να γυρίσει, να τις αγκαλιάσει, να τις μυρίσει, να δει αν μύριζαν ακόμα όπως θυμόταν εκείνη ολοκάθαρα όλα αυτά τα χρόνια, από την άλλη όμως έτρεμε την ιδέα της απόρριψης. Δε θα άντεχε σε καμία περίπτωση τον χαμό τους για άλλη μια φορά, κι ας μην είχε φανεί αντάξιά τους, ας ήταν λίγη, κακή, χείριστη, θα έλεγαν πολλοί, ως μάνα.

Μήνες ολόκληρους οργάνωναν με τον Δημήτρη αυτή τη συνάντηση, ώρες ατελείωτες είχαν συζητήσει ξανά και ξανά την κάθε λεπτομέρεια: και του τότε, και του τώρα και του μετά. Όσο ήταν δυνατόν να προβλέψει κανείς το μετά. Μάλλον αδύνατον στη δική τους περίπτωση. Εξίσου σουρεαλιστικό άλλωστε φαινόταν στην Ηλέκτρα και το τώρα, ούτε που θα μπορούσε ποτέ να το φανταστεί έναν χρόνο πριν. Είχε εγκαταλείψει χωρίς δεύτε-

ρη σκέψη τη Θεσσαλονίκη, την πόλη της οποίας ο παλμός συγχρονιζόταν, θαρρείς, με τους χτύπους της καρδιάς της, και ζούσε πλέον στην Αμερική, στη Νέα Υόρκη, στο Μπρούκλιν, στο πλευρό του πρώτου της έρωτα, του Δημήτρη, απολαμβάνοντας στην πραγματικότητα –χωρίς ούτε στον ίδιο της τον εαυτό να τολμά να το εκμυστηρευτεί– όλα εκείνα που η ζωή της είχε άδικα και βίαια στερήσει. Κι ας κόντευε να κλείσει τα εξήντα εννιά εκείνη και τα εβδομήντα εφτά αυτός. Σαν να ζούσαν μια δεύτερη εφηβεία έμοιαζε, χωρίς προβλήματα, πόλεμο, θάνατο και πολιτικές σκοπιμότητες να τη μαυρίζουν. Μια εφηβεία που η ζωή τους τη χρωστούσε, που δεν την είχαν ευχαριστηθεί, όταν έπρεπε, που οι συνθήκες την είχαν εξαφανίσει. Δεν είχαν περάσει και λίγα. Κάθε άλλο μάλιστα. Ένας παγκόσμιος πόλεμος, ένας εμφύλιος, ένα αντάρτικο στο βουνό, ο χωρισμός τους, η απώλεια των παιδιών τους, η πεποίθησή της για χρόνια πως εκείνος ήταν νεκρός, όπως και οι κόρες τους, ο γάμος της με έναν άλλον άντρα, έναν άντρα που εκτιμούσε και σεβόταν και που είχε γίνει ο πατέρας του γιου της, του Αλέξη, η ζωή στο πλάι του, εκείνη η μία νύχτα –πριν από πόσα χρόνια άραγε;– που είχε περάσει με τον Δημήτρη, η άρνησή της να εγκαταλείψει τον άντρα της, τον Ισίδωρο, όσο κι αν της σκιζόταν η καρδιά στα δύο, οι επιστολές του Δημήτρη κάθε χρόνο και τέλος ο θάνατος εκείνου, του Ισίδωρου, το τέλος και η αρχή: της ζωής όπως την ήξερε, της ζωής που ξεκινούσε. Και φυσικά οι γονείς της, που είχαν κάνει τα αδύνατα δυνατά για να εξασφαλίσουν πως αυτοί οι δύο, η Ηλέκτρα και ο Δημήτρης, δε θα κατέληγαν ποτέ μαζί.

Μάταια! σκέφτηκε η Ηλέκτρα και χαμογέλασε δειλά για πρώτη φορά εδώ και ώρα. Γιατί εντέλει δεν τα είχαν καταφέρει. Σκέφτηκε την έκφραση του πατέρα της, του Χαρίλαου, αν τους έβλεπε από κάπου εκεί ψηλά τώρα, εκείνη να ζει, έστω και έπειτα από τόσα χρόνια, στο πλευρό του άντρα που αυτός αποκαλούσε «μίσμα» και στο ίδιο δωμάτιο να βρίσκονται και οι καρποί της ανίερης στα μάτια του Χαρίλαου ένωσης τους, οι κόρες τους, γε-

ρές και πάνω απ' όλα ζωντανές, ολόκληρες γυναίκες πλέον. Αν λοιπόν ο Χαρίλαος βρισκόταν στην κόλαση –που εκείνη ήταν σίγουρη πως του άρμοζε–, τότε ήταν βέβαιο πως αυτή τη στιγμή τους παρακολουθούσε, αφού μεγαλύτερη τιμωρία για εκείνον δε θα μπορούσε ποτέ να υπάρξει. Κι ας είχε τιμωρηθεί εντέλει αρκετά και εν ζωή.

Όλα εδώ πληρώνονται! είχε σκεφτεί η Ηλέκτρα χαϊρέκα-κα είναι η αλήθεια, όταν εκείνος διαγνώστηκε με καρκίνο στο στομάχι λίγους μόλις μήνες μετά τον θάνατο της μάνας της, της Αναστασίας. Τον είδε να λιώνει σαν το κερί, να βογκάει από τους πόνους, να γεμίζει το σώμα του πληγές από την κατάκλιση, να πεθαίνει αργά και μαρτυρικά, και παρ' όλα αυτά δεν τον λυπήθηκε ούτε για μια στιγμή. Αδύνατον να σβήσει από το μυαλό της τις εικόνες τού τι είχε κάνει και ποιος είχε υπάρξει ο συγκεκριμένος άνθρωπος. Αδύνατον να τον συγχωρέσει. Τη μάνα της την είχε με τον καιρό καταλάβει, είχαν γλυκάνει κάπως τα συναισθήματά της για εκείνη, στον πατέρα της όμως δε θα έδινε συγχωροχάρτι ποτέ, όσα χρόνια κι αν περνούσαν. Εξαιτίας του άλλωστε βρισκόταν σήμερα στη δεινή ετούτη θέση, εξαιτίας του είχε χάσει τις κόρες της για σαράντα επτά ολόκληρα χρόνια.

Εξαιτίας του; μονολόγησε ύπουλα η φωνή της συνείδησής της. *Θα μπορούσες να τις είχες ψάξει πολλά χρόνια πριν, αν μανάχα ήθελες...*

Δεν είναι πως δεν ήθελα! Δεν μπορούσα! συλλογίστηκε η Ηλέκτρα συμμετέχοντας σε μια εσωτερική πάλη που είχε λάβει χώρα πολλές φορές όλα αυτά τα χρόνια, όλον αυτόν τον καιρό που γνώριζε πως εκείνες ήταν ζωντανές. Δεν είχε κάνει τίποτα γι' αυτό. Δεν άντεχε να κάνει τίποτα. Είχε επικεντρωθεί στο παρόν της, στην καινούργια της οικογένεια, στον γιο της, τον Αλέξη, και είχε διαγράψει εκείνες, που ούτε τα δέκα δεν είχαν κλείσει, όταν αυτή έμαθε την αλήθεια, μονοκοντυλιά. Τις λεπτομέρειες βέβαια του τι ακριβώς τους είχε συμβεί τις είχε μάθει τώρα πρόσφατα. Ήταν ο Δημήτρης αυτός που δεν το είχε βάλει κάτω και

είχε κάνει τη σχετική έρευνα σκοπό της ζωής του επί χρόνια, προσπαθώντας να ενώσει όλα τα κομμάτια του παζλ. Και ήταν εκείνος που, ακόμα και όταν όλα έδειχναν πως είχε φτάσει σε αδιέξοδο, είχε καταφέρει εντέλει –με τη συμβολή της μοίρας– να τις βρει. Και τώρα είχε έρθει η δική της ώρα να ξανασυναρτήσει τα φαντάσματα του παρελθόντος.

Τα πάντα είχε κάνει ο Δημήτρης για να την καθησυχάσει, να την πείσει πως όλα θα πήγαιναν καλά, πως και οι κόρες τους, η Ρόζα και η Μαργαρίτα, επιθυμούσαν να τη δουν, πως δεν είχαν σκοπό να την κατηγορήσουν για τίποτα.

«Πώς είναι δυνατόν να μη με κατηγορήσουν;» τον είχε ρωτήσει ένα από τα πρώτα βράδια τρέμοντας σαν το ψάρι στην αγκαλιά του, ανάμεσα από λυγμούς και αναφιλητά. «Τις άφησα...»

«Έκανες αυτό που έπρεπε προκειμένου να επιβιώσεις...» της απάντησε εκείνος σφίγγοντάς την ακόμα πιο σφιχτά πάνω του.

«Εσύ όμως δεν έκανες το ίδιο. Εσύ ποτέ δεν το έβαλες κάτω, ποτέ δεν εγκατέλειψες την ιδέα τού να είμαστε και πάλι όλοι μαζί», συνέχισε η Ηλέκτρα απελπισμένη.

Δεν ήξερε τι να της απαντήσει ο Δημήτρης σε όλα εκείνα τα ξεσπάσματα. Η αλήθεια είναι πως και ο ίδιος δεν καταλάβαινε απόλυτα το πώς είχε επιλέξει να αντιμετωπίσει η αγαπημένη του την αλήθεια, όσο κι αν ήθελε να τη δικαιολογήσει. Συγχωρούσε το γεγονός –παρόλο που τον πονούσε αφόρητα– πως είχε ξεγράψει εκείνον από τη ζωή της, αφού είχε δημιουργήσει καινούργια οικογένεια κατά την απουσία του, τότε που η ίδια τον θεωρούσε νεκρό, δεν το χωρούσε όμως ο νους του πώς δεν είχε αναζητήσει ποτέ το αίμα της, τα ίδια της τα παιδιά, κι ας ένιωθε βαθιά μέσα του πως η επιλογή αυτή ήταν όντως θέμα επιβίωσης, ζωής και θανάτου συγκεκριμένα, για την Ηλέκτρα. Κατέληξε να αντιμετωπίζει τις εκκωφαντικές φωνές των ερινύων που τη βασάνιζαν με διηγήσεις, που σκοπό είχαν να απαλύνουν την αίσθηση της απουσίας των παιδιών τους, να γεμίζουν τα κενά και να απαντούν τα ερωτήματα που της είχαν δημιουργηθεί όλα αυτά τα χρόνια. Εί-

χε πάρει τα πράγματα από την αρχή ο Δημήτρης, είχε ξετυλίξει το κουβάρι της αφήγησης ακολουθώντας τη ροή των δικών του ερευνών, εξιστορώντας τα γεγονότα με τη σειρά που τα είχε μάθει και ο ίδιος. Από ένα γράμμα ενός συντρόφου του αδελφικού τους φίλου του Ορέστη, στον οποίο τη φύλαξη είχε καταλήξει το ένα κορίτσι τους, η Μαργαρίτα, είχε μάθει ο Δημήτρης πως η Μαργαρίτα έχαιρε άκρας υγείας τουλάχιστον μέχρι την άνοιξη του 1948 που είχε σταλεί μαζί με άλλα παιδιά –λίγες μέρες πριν σκοτωθεί ο Ορέστης– σε κάποια από τις Ανατολικές Δημοκρατίες¹, για να σωθούν από το κακό που πλησίαζε.

«Μα γιατί το έκανε ο Ορέστης αυτό;» τον είχε ρωτήσει με τρόμο η Ηλέκτρα τον Δημήτρη χωρίς να σκεφτεί καλά καλά. «Γιατί δεν την κοίταξε ο ίδιος; Γιατί δε φρόντισε να παραμείνει στη χώρα και την έστειλε στο άγνωστο; Μικρό παιδί ήταν ακόμα και μόνο...»

«Για να τη σώσει, Ηλέκτρα! Παραπάνω από κόρη του την αγάπησε ο Ορέστης τη Μαργαρίτα, να το ξέρεις αυτό. Τέσσερα χρόνια άλλωστε την κράτησε κοντά του, σώα και αβλαβή, θυσιάζοντας τα μύρια όσα. Η κατάσταση όμως είχε φτάσει στο απροχώρητο και τα γεγονότα εξάλλου επιβεβαίωσαν δυστυχώς την ορθότητα της κρίσης του. Θα είχε σκοτωθεί το κορίτσι μας αν έμενε μαζί του, μόλις λίγες μέρες αργότερα. Τελευταία στιγμή τη γλίτωσε!»

Στον αντίποδα της ιστορίας της Μαργαρίτας βρισκόταν εκείνη της Ρόζας. Ακολουθώντας τα χνάρια που η ίδια η Ηλέκτρα τού είχε δώσει εκείνο το ένα και μοναδικό βράδυ που είχαν περάσει μαζί τον Οκτώβριο του 1953, πριν εκείνος φύγει για την Αμερική κι εκείνη επιλέξει να μείνει στο πλευρό του άντρα της και του γιου της, ο Δημήτρης είχε μπορέσει ύστερα από πολύ κόπο να συλλέξει κάποιες πληροφορίες για τη Ρόζα. Είχε μάθει λοιπόν πως η μικρή είχε δοθεί στις αρχές του 1948 από τον κυρ Ανέστη που την είχε αναλάβει μετά την απομάκρυνσή της από την Ηλέκτρα στις εντεταλμένες κυρίες του Εράνου² της βασιλισσας Φρειδερίκης προκειμένου να οδηγηθεί μαζί με άλλα

ανταρτόπληκτα παιδιά σε κάποια από τις παιδοπόλεις που είχε θέσει για τον σκοπό αυτόν σε λειτουργία η βασίλισσα.

«Και η άλλη μας κόρη, έγκλειστη κάπου λοιπόν...» είχε ψιθυρίσει με αποτροπιασμό η Ηλέκτρα στο άκουσμα αυτών των νέων. «Ξέρω, ξέρω... Για το καλό της...» είχε προλάβει την απάντηση του Δημήτρη με μια ελαφρά ειρωνεία να χρωματίζει τη φωνή της, κι ας ήξερε καλά πως είχε απολέσει εδώ και καιρό η ίδια το δικαίωμα να κρίνει το σιδήποτε.

Ένα τριξίμο πίσω της –η καρέκλα του Δημήτρη πρέπει να ήταν– την επανέφερε στην πραγματικότητα. Αρκετά είχε ονειροπολήσει, αρκετά είχε επιτρέψει στον εαυτό της να χαθεί σε μνήμες που τώρα πια δεν είχαν νόημα. Έπρεπε να στραφεί σε εκείνες, να γυρίσει την πλάτη της. Σαν κολλημένα ήταν όμως τα πόδια της στο έδαφος, που έδειχνε να πάλευε για να τη ρουφήξει στα σωθικά του σαν κινούμενη άμμος. Έπρεπε να στραφεί σε εκείνες και να τις κοιτάξει. Στα μάτια. Ακατόρθωτο της φαινόταν. Ήταν γελοία, παιδαριώδης, ανεπίτρεπτη η συμπεριφορά της αυτή τη στιγμή, το γνώριζε, της ήταν όμως αδύνατον να επιβληθεί στον εαυτό της. Καυτά δάκρυα ξεκίνησαν να κυλούν στα μάγουλά της, αντιγράφοντας πιστά το μοτίβο από τις σταγόνες στο παράθυρο. Η τώρα ή ποτέ, σκέφτηκε. Πήρε βαθιά ανάσα, ένιωθε σχεδόν το επικριτικό τους βλέμμα πάνω της και γύρισε το κεφάλι προς εκείνες, παίρνοντας μια καθ' όλα αφύσικη στάση, αφού το σώμα της εξακολουθούσε να αρνείται να ακολουθήσει. Τις κοίταξε και ένιωσε τον ιδρώτα να παγώνει την πλάτη της, το σάλιο να στεγνώνει στο στόμα της, τον κόσμο γύρω της να χάνεται. Το ρολόι της κουζίνας χτύπησε λίγο πιο δυνατά από την καρδιά της σημαίνοντας την ώρα έξι. Μία ώρα είχε ήδη περάσει.

Μισόκλεισε για λίγο τα βλέφαρα η Ηλέκτρα, σαν να τη θάμπωνε η εικόνα τους, σαν να της πλήγωνε τα μάτια.

Μία ώρα ακόμα μακριά τους... σκέφτηκε και στήλωσε τα μάτια της πάνω τους. Η ώρα της αναποφασιστικότητας είχε περάσει.

*«Ήταν τα καλύτερα χρόνια, ήταν τα χειρότερα χρόνια,
ήταν η εποχή της σοφίας, ήταν η εποχή της ηλιθιότητας,
ήταν ο καιρός της πίστης, ήταν ο καιρός της δυσπιστίας,
ήταν η περίοδος του φωτός, ήταν η περίοδος του σκοταδιού,
ήταν η άνοιξη της ελπίδας, ήταν ο χειμώνας της απελπισίας,
είχαμε τα πάντα στη διάθεσή μας, δεν είχαμε τίποτα στη διάθεσή μας,
όλοι μας πηγαίναμε κατευθείαν στον παράδεισο,
όλοι μας πηγαίναμε εντελώς αντίθετα».*

Τσαρλς Ντίκενς, *Ιστορία δύο πόλεων*

Δυο ζωές...

Ρόζα

Θεσσαλονίκη, Παιδόπολη «Αγίας Ειρήνης», 1948-1950

Καληνύχτα, μητέρα!» ακούστηκε ταυτόχρονα από δεκάδες παιδικές φωνές, άλλες πιο δυνατές και σίγουρες, άλλες σπασμένες, ψιθυριστές, μέσα από τα δόντια. Όρθια, δίπλα στα σιδερένια κρεβάτια, που θύμιζαν περισσότερο στρατιωτικούς κοιτώνες, στέκονταν καμιά πενηνταριά κορίτσια από τεσσάρων έως δεκαέξι ετών –ανάμεσά τους και η Ρόζα– και κοίταζαν όλα προς την ίδια κατεύθυνση. Προς τον τοίχο απέναντί τους. Τον τοίχο στον οποίο κρεμόταν «η μητέρα». Κάτω από την εικόνα του Ιησού Σωτήρα και δίπλα στη φωτογραφία του βασιλιά Παύλου, η δική της απεικόνιση διέφερε στα πάντα: κορνιζαρισμένη σε ακόμα πιο περίτεχνη κορνίζα από τις υπόλοιπες –το μόνο αληθινά πολυτελές αντικείμενο εκεί μέσα–, απαστράπτουσα, χαμογελαστή, αλλά σοβαρή και μεγαλόπρεπη ταυτόχρονα, αποφεύγοντας να κοιτάξει κατάματα τον φακό, ήταν σαν να επιβλέπει και να νουθετεί όλες τις κόρες απέναντί της ταυτόχρονα. Είχαν πει σωστά και με το απαραίτητο σθένος την προσευχή τους; Είχαν πλύνει σχολαστικά τα δόντια τους; Είχαν βουρτσώσει προσεκτικά τα μαλλιά τους; Όλα υπέπιπταν στην αντίληψη της «μητέρας». Τίποτα δε διέφευγε την προσοχή της, όπως φρόντιζαν να τους τονίζουν συχνά πυκνά οι καλοβαλμένες εκείνες κυρίες που

πρόσφεραν αγόγγυστα τις υπηρεσίες τους στο στέμμα, έχοντας αναλάβει να φέρουν σε πέρας το δύσκολο έργο της ανατροφής και της διαπαιδαγώγησης των παραμελημένων αυτών παιδιών. Και ήταν γεγονός πως οι περισσότερες από αυτές τα κατάφεραν αρκετά καλά.

«Ίσιωσε το κορμί σου! Κράτα το πιρούνι σωστά! Μην τρως τα νύχια σου! Η “μητέρα” σε βλέπει!» επαναλάμβαναν η καθεμιά τους, αρχηγοί, υπαρχηγοί, δασκάλες, ομαδάρχισσες, νοσοκόμες ακόμα και καθαρίστριες, όποτε τις έβλεπαν να κάνουν κάτι λάθος. «Δε θες να στενοχωρήσεις τη “μητέρα”, έτσι δεν είναι;» συνέχιζαν με πιο ήπιο και μελιστάλαχτο ύφος. «Τη “μητέρα” που κάνει τα πάντα για σένα, που φροντίζει να έχεις ό,τι χρειάζεσαι και ακόμα παραπάνω, που νοιάζεται για εσένα και το μέλλον σου».

Δεν μπορεί, συνεννοημένες θα είναι, σκεφτόταν πάντα τότε θυμωμένη η Ρόζα –με μια σπάνια ωριμότητα για τα πέντε μόλις χρόνια που υπήρχε στον κόσμο τούτο–, συνεννοημένες να επικαλούνται πάντα μια «μητέρα» ψεύτικη και επίπλαστη, αγνοώντας επιδεικτικά την ύπαρξη των αληθινών γονιών τους, αφού ποτέ των ποτών δεν αναφέρονταν σε αυτούς. Αδυνατούσε να τα συνηθίσει όλα αυτά, κι ας βρισκόταν ήδη σχεδόν έναν χρόνο στην παιδόπολη, αν και οι συνθήκες ανάγκαζαν στην ουσία αυτά τα παιδιά να μεγαλώσουν πριν την ώρα τους. Στραβοκοιτούσε λοιπόν τότε όσο πιο διακριτικά γινόταν η Ρόζα τη «μητέρα», προσπαθώντας να κρύψει τον θυμό και την αποστροφή της. Αδύνατον άλλωστε να την αποφύγει, και να ήθελε. Η φωτογραφία της κοσμούσε κάθε αίθουσα, κάθε χώρο της στέγης που τις φιλοξενούσε. Μόνο στην τουαλέτα μπορούσαν να κάνουν την ανάγκη τους χωρίς τη χαμογελαστή, επικριτική όμως παράλληλα παρουσία της να τις κατακεραυνώνει βουβά, αλλά αμείλικτα.

Θαμπώνονταν ωστόσο τα περισσότερα κορίτσια από τη λαμπρότητα της γυναίκας στη φωτογραφία, φούσκωναν τα άγουρα στηθάκια τους σαν παγόνια την ώρα που τη φώναζαν «μη-

τέρρα», τόσο το πρωί, μόλις σηκώνονταν από τα κρεβάτια τους και την καλημέριζαν, όσο και το βράδυ, που ήταν ανεπίτρεπτο να ξαπλώσουν χωρίς να την καληνυχτίσουν. Και δεν ήταν βασικά ούτε η καθημερινή πλύση εγκεφάλου ούτε η ομορφιά της συγκεκριμένης παρουσίας αυτό που κέρδιζε κυρίως τα μικρότερα σε ηλικία κορίτσια ή τα πιο αφελή. Ήταν το στέμμα και όσα αυτό αντιπροσώπευε στο φτωχό μυαλό τους. Γιατί ακόμα και για λίγο, αυτά τα ξεχασμένα από τους πάντες και τα πάντα παιδιά, τα λεγόμενα «ανταρτόπληκτα της Μεγάλης Μητέρας», είχαν την ευκαιρία να πιστέψουν το αδύνατο, πως έστω και νοητά, με κάποιον ανεξήγητο σίγουρα και παράδοξο τρόπο, κάποιες σταγόνες βασιλικού, γαλάζιου αίματος κυλούσαν και στις δικές τους φλέβες, αλλιώς γιατί να επιμένουν όλοι εκεί μέσα τόσο στο να αποκαλούν τη βασίλισσα «μητέρα»; Και μπορεί το παρόν τους να ήταν δύσκολο και σκληρό, το μέλλον όμως κυοφορούσε ευκαιρίες και δυνατότητες, προορισμένες αποκλειστικά και μόνο για εκείνες, τις κατ' ανάγκη και κατ' επίφαση κόρες της βασίλισσας.

Κάπως έτσι λοιπόν επέτρεπαν στον εαυτό τους εντέλει να ονειρεύεται, να ξεφεύγει από τη μιζέρια της καθημερινότητας που ζούσαν, από τη μοναξιά και την πικρή αίσθηση εγκατάλειψης που συνόδευε τις περισσότερες από εκείνες –τουλάχιστον αυτές που είχαν την τύχη ή την ατυχία να θυμούνται τους γονείς τους, έστω αμυδρά-, να φαντασιώνονται τιμές και μεγαλεία, όμορφα φορέματα, μεθυστικά αρώματα, αίθουσες χορού και πριγκιπόπουλα έτοιμα να τις κρατήσουν από το χέρι και να τις αγαπήσουν. Χαμός γινόταν με αυτά τα πριγκιπόπουλα. Ακόμα και οι πιο μικρούλες συζητούσαν ώρες ατελείωτες για αυτά, χωρίς καν να καταλαβαίνουν στην ουσία περί τίνος ακριβώς ο λόγος.

Μικρούλα ήταν και η Ρόζα. Ένα κοριτσάκι που υπό άλλες συνθήκες θα έπαιζε όλη μέρα με τις κούκλες του χωρίς να σκέφτεται τίποτα. Δεν υπήρχαν όμως οι συνθήκες αυτές. Ούτε στον ύπνο της. Γιατί μπορεί να ήταν παιδάκι ακόμα, είχε γνωρίσει

όμως τη σκληρότητα του κόσμου. Κι έτσι από μέσα της ευχόταν η Ρόζα πολλές φορές να ήταν κι εκείνη τόσο αφελής όσο τα περισσότερα κορίτσια που μεγάλωναν πλάι της. Δεν ήταν όμως. Πέντε χρόνια όλα κι όλα σε αυτή τη ζωή, χρόνια που η κάθε τους στιγμή πονούσε σαν να περπατούσε ξυπόλυτη στα αγκάθια, που τίποτα, ακόμα και αυτή η επόμενη ανάσα, δεν ήταν δεδομένο. Η εικόνα του πατέρα της δεν υπήρχε στη μνήμη της, όσο κι αν έσκαβε μανιασμένα στα πιο απόκρυφα σημεία του μυαλού της για να την ξετρυντώσει, δεν ήξερε καν αν εκείνος ήταν ζωντανός ή νεκρός, αν είχε υπάρξει ποτέ γενικότερα. Η μάνα της όμως ήταν μια άλλη ιστορία. Η αληθινή, η μία, αυτή με το στέμμα στην ψυχή και όχι στα αφεγάδιαστα μαλλιά της... Μπορεί να μη θυμόταν ούτε εκείνης την όψη –είχε δημιουργήσει μια δική της εικόνα στο μυαλό της που ούτε γνώριζε ούτε την έννοιαζε αν ταυτιζόταν με την πραγματικότητα– θυμόταν όμως όλα τα άλλα, ή τουλάχιστον έτσι είχε πείσει τον εαυτό της να πιστεύει, αφού θα ήταν μάλλον αδύνατον για βυζαντινικό μωρό –λίγων μηνών ήταν όταν την αποχωρίστηκε– να έχει οποιαδήποτε μνήμη. Εκείνα που την καθιστούσαν μία και μοναδική και τα κρατούσε μέσα της σαν φυλαχτό. Έκλεινε τα μάτια η Ρόζα και όλες οι αναμνήσεις –οι αισθήσεις στην πραγματικότητα– την κατέκλυζαν σαν κύμα. Ανακαλούσε συχνά τη μυρωδιά του ιδρώτα που της είχε αποδώσει, όξινη και γλυκιά συνάμα, ένιωθε τον χτύπο της καρδιάς της μάνας της συντονισμένο απόλυτα με τον δικό της, όταν κοιμόταν πάνω στο στήθος της, άκουγε, θαρρείς, την απαλή φωνή της, τα τρυφερά της λόγια, ένιωθε στο δέρμα της τα χάρδια της. Και ευτυχώς ήταν πολύ μικρή τότε για να συνειδητοποιήσει πως όλες αυτές οι θύμησης ήταν μάλλον κατασκευασμένες από την ίδια, ένα απαραίτητο αντίδοτο στον βάνανσο πόνο της μοναξιάς και της εγκατάλειψης που την ταλάνιζε. Πόσο πολύ της έλειπε η μάνα της! Πόσο ζήλευε τις σπάνιες εκείνες φορές που τα υπόλοιπα παιδιά δέχονταν στο επισκεπτήριο τις μητέρες τους, πόσο θαύμαζε εκείνες τις χαροκαμένες, μαυροφορεμένες, σπα-

σμένες από τις κακουχίες γυναίκες. Εκείνες φάνταζαν βασιλίσσες στα δικά της μάτια. Εκδηλωνόταν σχεδόν σωματικά η έλλειψη της αυτή, η ανάγκη της να δει τη μάνα της, έστω και για μία μοναδική φορά, κι ας ήταν αυτή και η τελευταία. Σφιγγόταν το στομάχι της στο τέλος, όταν τη σκεφτόταν, ζαλιζόταν, ιδρώνει, ένιωθε δεκάδες σφυριά να σφυροκοπούν μέσα στο κεφάλι της. Και όλα αυτά για το τίποτα στην ουσία. Γιατί, ό,τι κι αν έκανε, όσο κι αν παρακαλούσε, ένα πράγμα φαινόταν βέβαιο, όσο και αν το έτρεμε η ίδια: δε θα την ξανάβλεπε ποτέ.

Λίγα πράγματα θυμόταν η Ρόζα από τα χρόνια της ζωής της πριν έρθει στην Παιδόπολη «Αγίας Ειρήνης», την πρώτη παιδόπολη που λειτούργησε ήδη από το 1947 στη Θεσσαλονίκη, στη Βίλα Μορντώχ³. Αυτό όμως που δε θα ξεχνούσε ποτέ, όσα χρόνια κι αν περνούσαν, ήταν η αίσθηση πως δεν είχε γνωρίσει οικογένεια ποτέ· ούτε γονείς, ούτε παππούδες, ούτε αδέρφια, ξαδέλφια, θείους, θείες ή άλλους συγγενείς. Για εκείνη δεν υπήρχε τίποτα και κανένας. Και στο τίποτα συγκαταλεγόταν κι εκείνος που την είχε μεγαλώσει στα πρώτα χρόνια της ζωής της, ένας απόμακρος, αδιάφορος, ψυχρός σαν τον πάγο ηλικιωμένος άντρας, ο κυρ Ανέστης⁴. Ποτέ δεν πήρε ένα χάδι από εκείνον, ποτέ δεν άκουσε μια καλή κουβέντα. Το πρώτο συναίσθημα που ένιωθε ίσως στη ζωή της ήταν εκείνο του βάρους που αποτελούσε η ίδια για τον άντρα που της πρόσφερε στέγη και ένα πιάτο φαί. Και κάπου εκεί οι παροχές του σταματούσαν. Μόλις είχε ξεκινήσει να περπατάει η Ρόζα, μπουσουλάγε στην ουσία πολλές φορές, όταν άρχισε να ξεμυτίζει από το σπίτι του κυρ Ανέστη. Κανένας δεν την εμπόδιζε να ξεπορτίζει, τίποτα δεν την κρατούσε μέσα στους τέσσερις ποτισμένους από απόρριψη και αποστροφή θαρρείς εκείνους τοίχους. Για καλή της τύχη το σπίτι βρισκόταν σε αρκετά κεντρικό σημείο του χωριού, δυο βήματα από την πλατεία, ήταν λοιπόν θέμα χρόνου να τη σηκώσει κάποια από τις γυναίκες του χωριού στην αγκαλιά της, να την κανακέψει λίγο και να την επιστρέψει στα χέρια του κυρ Ανέστη, που κάθε φορά τη

δεχόταν όλο και πιο απρόθυμα από την προηγούμενη. Βάλσαμο ήταν για τη Ρόζα εκείνες οι σύντομες αγκαλιές. Κούρνιαζε στα χέρια των γυναικών, σαν πληγωμένο ζωάκι, τις αγκάλιαζε κι εκείνη με τα μικρά χεράκια της, τις γέμιζε φιλιά.

«Τι τυχερός που είσαι, κυρ Ανέστη!» έλεγαν εκείνες, όταν την οδηγούσαν άθελά τους και πάλι στη φυλακή της. «Τι τρυφερό παιδάκι! Ούτε να τα ακουμπήσουμε δε μας αφήνουν τα δικά μας...»

Καμιά τους βέβαια δεν είχε ζητήσει να μάθει περισσότερες λεπτομέρειες για το πώς είχε βρεθεί ένα μωρό στα χέρια του χαροκαμένου γέρου. Δεν ήταν εποχή για πολλές ερωτήσεις, και τις περισσότερες φορές κανένας δεν ήθελε να ακούσει τις απαντήσεις. Όσο λιγότερα γνώριζες τόσο πιο ασφαλής και ξένοιαστος ήσουν.

Και τα δεινά του κυρ Ανέστη έμελλε να χειροτερέψουν και η υπομονή του να δοκιμαστεί ακόμα περισσότερο, όταν η Ρόζα ξεκίνησε να μιλάει. Μάθαινε μόνη της με απίστευτη ταχύτητα οτιδήποτε άκουγε, είτε από μεγαλύτερα παιδιά στην πλατεία είτε από τις γυναίκες που πλευρίζε, μόνο και μόνο για να κάθεται κοντά τους και να ξεκλέβει κάνα χάδι, όταν εκείνες ξεκουράζονταν από τον καθημερινό μόχθο με ένα εργόχειρο στα χέρια τους. Ροδάνι ξεκίνησε να πηγαίνει η γλώσσα της από τη μια μέρα στην άλλη και, παρά τα πάμπολλα λάθη που έκανε, αφού κανένας δεν ενδιαφερόταν να τη διορθώσει και να της μάθει το σωστό, η Ρόζα μπορούσε να γίνεται πλέον απόλυτα κατανοητή σε αυτά που επιθυμούσε να εκφράσει. Δεν ήταν άλλωστε και πολλά. Στην ουσία ήταν ένα και μοναδικό· ήθελε να μάθει ποια ήταν η μάνα της και πού βρισκόταν, καθώς και πότε θα πήγαινε επιτέλους να την πάρει. Της απαντούσε αρχικά ο κυρ Ανέστης με μισόλογα, πιστεύοντας πως κάπως έτσι θα την αποθάρρυνε και θα τον άφηγε επιτέλους στην ησυχία του, η μικρή όμως δεν το έβαζε κάτω. Τον βομβάρδιζε ξανά και ξανά με ερωτήσεις, ωστόσο εκείνος αναγκάστηκε να της πει πως η μάνα της

ήταν νεκρή. Σάσπισε τότε η Ρόζα, δεν ήξερε τι άλλο να πει, ήξερε πολύ καλά τι σήμαινε νεκρή, δεν ήταν άλλωστε λίγες οι κηδείες που γίνονταν συχνά πυκνά στο μικρό χωριό όπου ζούσαν. Και μπορεί ο κυρ Ανέστης να μην έμενε σταθερός στα λεγόμενά του ως προς το πώς είχε πεθάνει εκείνη –άλλες φορές της έλεγε πως η μάνα της είχε πέσει στον γκρεμό και άλλες πως είχε πεθάνει πολεμώντας στο βουνό–, το αποτέλεσμα όμως, αυτό για το οποίο η Ρόζα αρνιόταν και αδυνατούσε να πείσει τον εαυτό της, ήταν πως εκείνη ήταν νεκρή. Άλλαξε λοιπόν τροπάριο κάθε φορά που εγκλωβιζόταν στο «αδιέξοδο» του θανάτου της μάνας της και προσπαθούσε τότε να αποκρυπτογραφήσει πώς είχε βρεθεί εκείνη εκεί, στα χέρια αυτού του άντρα, που να μην τον φώναζε παππού, μόνο με παππού όμως δεν έμοιαζε, αφού τίποτα στη συμπεριφορά του δε θύμιζε τους παππούδες των άλλων παιδιών στο χωριό που οι γονείς τους είτε είχαν σκοτωθεί είτε πολεμούσαν κάπου στο βουνό. Της είχε άλλωστε ξεκαθαρίσει και ο ίδιος, όταν καταλάβαινε πια, πως δεν ήταν στην πραγματικότητα παππούς της. Τότε λοιπόν τον ρωτούσε ποια ήταν η δική του σχέση με τη μάνα και τον πατέρα της και γιατί έμενε εκείνη κοντά του. Καμία ικανοποιητική απάντηση δεν έπαιρνε η Ρόζα και αμέσως μετά θύμωνε, έκλαιγε και φώναζε πως δεν τον ήθελε και πως ήθελε να φύγει μακριά, να πάει να βρει τη μανούλα και τον μπαμπάκα της, να ζήσει μαζί τους. Δεν της απαντούσε ο κυρ Ανέστης στα ξεσπάσματά της αυτά. Το βλέμμα του όμως τα έλεγε όλα. Γιατί κι εκείνος το ίδιο επιθυμούσε, και μάλιστα διακαώς. Να φύγει η μικρή μακριά, να τον αφήσει ήσυχο να ζήσει με τα δικά του φαντάσματα, με τις δικές του χαμένες αγάπες που υπήρχαν πλέον μονάχα ως κιτρινωμένες παλιές φωτογραφίες στο εικονοστάσι πάνω από το κρεβάτι του.

Σαν μάννα εξ ουρανού φάνηκε στον κυρ Ανέστη η λύση που παρουσιάστηκε μπροστά του στις αρχές της άνοιξης του 1948. Ήδη εδώ και σχεδόν τριάμισι χρόνια είχε τη μικρή υπό τη φύλαξη του και ένιωθε τις δυνάμεις και τις αντοχές του να λιγοστεύουν

μέρα με τη μέρα ανησυχητικά, ενώ και η αίσθηση ευθύνης απέναντί της ατονούσε και μειωνόταν, όπως και το απόθεμα των χρυσών νομισμάτων που είχε λάβει ως αντάλλαγμα, προκειμένου να την αναλάβει. Γυναίκες, καλοντυμένες και καλοβαλμένες, εντεταλμένες κυρίες του «Εράνου», υπό την υψηλή προστασία της Αυτής Μεγαλειότητος Φρειδερίκης, είχαν φτάσει με στρατιωτικά αυτοκίνητα τύπου Τζέιμς και στον απόκρημνο ετούτο τόπο όπου βρισκόταν το χωριό τους, ώστε να σώσουν τα ανταρτόπληκτα παιδιά από «την ομαδική απαγωγή τους από τον Δημοκρατικό Στρατό και την αποστολή τους στις Ανατολικές Δημοκρατίες⁵ των Ανατολικών Χωρών που στόχο είχε την ανατροφή τους ως εχθρούς της πατρίδας και την εξόντωση της ελληνικής φυλής».

Σούσουρο επικράτησε εκείνη τη μέρα στο χωριό, άκουσαν με προσοχή εκείνοι οι απλοί και τόσο ταλαιπωρημένοι άνθρωποι αυτά που οι κομπές και περιποιημένες γυναίκες είχαν να τους πουν και γύρισαν με ανάμεικτα συναισθήματα στα σπίτια τους. Οι κυρίες θα επέστρεφαν και πάλι σε δέκα μέρες, αφού ολοκλήρωναν την περιοδεία τους και στα άλλα χωριά, και όσοι από αυτούς ήθελαν μπορούσαν να τους παραδώσουν –με τη συγκατάθεσή τους πάντα– τα παιδιά τους, προκειμένου να τους εξασφαλίσουν έναν καλύτερο και πιο ασφαλή τρόπο ζωής, απομακρύνοντάς τα από το σκηνικό του πολέμου και απαλλάσσοντάς τα από την πείνα, τις κακουχίες και τις αρρώστιες, αφού τη φροντίδα τους θα αναλάμβανε πλέον η ίδια η βασίλισσα.

Βαριά ατμόσφαιρα απλώθηκε στο χωριό εκείνες τις δέκα μέρες. Όλοι έδειχναν βυθισμένοι και χαμένοι στις σκέψεις τους. Οι γυναίκες ξεσπούσαν σε κλάματα κάθε τρεις και λίγο και τα παιδιά έπαιζαν ανόρεχτα και άκεφα, σαν να είχαν καταλάβει πως κάτι κακό πλανιόταν στον αέρα, παρόλο που κανένα τους δεν είχε παρευρεθεί στη σχετική συζήτηση στο καφενείο. Ένωθε και η Ρόζα σαν χαμένη εκείνο τον καιρό, για άλλον λόγο όμως. Γιατί και ο κυρ Ανέστης είχε αλλάξει συμπεριφορά, όπως και όλοι οι υπόλοιποι στο χωριό, εκείνος όμως παραδόξως προς το

καλύτερο. Ξεκίνησε να της χαμογελά, της έδινε διπλή μερίδα ψωμί, μέχρι και μια παλιά δοξασία του χωριού της διηγήθηκε ένα βράδυ πριν κοιμηθεί. Κατάλαβε η Ρόζα πως κάτι συνέβαινε, κάτι θα γινόταν, και μάλιστα άμεσα.

«Θα σε δώσω στη βασίλισσα!» της είπε εκείνο το πρωί μόλις ξύπνησε. Τον κοίταξε με απορία, ξεχώρισε συνάμα ένα μικρό δισάκι πίσω του με τα λιγοστά της πράγματα παραχωμένα μέσα του. Φοβήθηκε, χάρηκε όμως κιόλας παρόλληλα. Είχε έρθει η ώρα που περιμένε τόσο καιρό. Την έδιωχνε, την πετούσε στην ουσία, και η Ρόζα δεν ήταν χαζή, ένιωθε την απόρριψή του στο πετσί της. Αν κάτι ήταν όμως βέβαιο αυτό ήταν και η δική της έλλειψη επιθυμίας να μείνει άλλο εκεί. Κι ας αγαπούσε τον τόπο εκείνο –τον μόνο που γνώριζε– με όλη της την ψυχή. Κι ας είχε κάνει φίλους τα άλλα μικρά παιδιά του χωριού. Κι ας πέθαινε για ένα χάδι των άλλων μανάδων. Κι ας μην είχε ιδέα τι ήταν αυτή η βασίλισσα.

«Κουράστηκα», συνέχισε ο κυρ Ανέστης, όταν την είδε χαμένη στις σκέψεις της, να μην του απαντά, φοβούμενος πως η μικρή θα άρχιζε να κλαίει, κάτι που εκείνος απευχόταν, αφού καμιά διάθεση δεν είχε να χρειαστεί να την παρηγορήσει. «Δεν μπορώ άλλο...» συνέχισε. «Τα πάντα θα έχεις εκεί: τους καλύτερους δασκάλους, φαγητό και ζεστασιά κάθε μέρα, ό,τι ποθεί η ψυχή σου... Γέρασα εγώ... Κουράστηκα... Δεν μπορώ...» κατέληξε επαναλαμβάνοντας τις ίδιες φράσεις και αποστρέφοντας συνάμα το βλέμμα του από το δικό της που έκοβε σαν μαχαίρι.

Δεν του απάντησε η Ρόζα. Μονάχα τον προσπέρασε, πήρε το έτοιμο δισάκι της στον ώμο και κατευθύνθηκε προς την πλατεία. Ήξερε πως τα πάντα στο χωριό τους ξεκινούσαν και τελείωναν στα λίγα τετραγωνικά του πετρόκτιστου, κυκλικού εκείνου χώρου, στην άκρη του οποίου δέσποζε η εκκλησία του Αγίου Ευθυμίου. Δεν έπεσε έξω ως προς τον τόπο αναχώρησης, ξεπλάγη όμως, όταν συνειδητοποίησε πως δεν ήταν η μόνη που θα αναχωρούσε. Καμιά δεκαριά παιδιά, κάποια μικρότερα, τα πε-

ρισσότερα όμως μεγαλύτερα από εκείνη, αγόρια στην πλειονότητά τους, περίμεναν επίσης να υποδεχτούν τη νέα τους μοίρα με ένα πανομοιότυπο δισάκι στον ώμο. Η μόνη διαφορά ήταν πως εκείνα δεν ήταν μόνα. Οι μάνες τους στέκονταν δίπλα τους, προσπαθώντας μάταια να αποκρύψουν τα δάκρυα που κυλούσαν απρόσκλητα στον λαιμό τους και μούσκειαν τα ρούχα τους. Ανάμεσα στα παιδιά ήταν και ο οχτάχρονος Κωστής, καλός φίλος της Ρόζας στα παιχνίδια τους στην πλατεία, παρά τη διαφορά ηλικίας τους, μαζί με τη μάνα του, την κυρία Ουρανία. Βαριά πρέπει να ήταν η απόφαση ετούτη για την κυρία Ουρανία. Πολύ βαριά. Γιατί πέρα από τον Κωστή δεν είχε κανέναν πια στον κόσμο. Ο άντρας της και ο μεγάλος γιος της είχαν σκοτωθεί το 1944 σε συμπλοκή με τους αντάρτες στα Κρούσια και ο Αλέξης της, ο μεσαίος, είχε πεθάνει πριν από κάποιους μήνες από πολύ ψηλό πυρετό. Τρεις τάφους είχε στο χωριό η κυρία Ουρανία, δύο αδειανούς και έναν γεμάτο, και τώρα αναγκαζόταν να αποχωριστεί και το τελευταίο της παιδί. Θα έκανε τα πάντα όμως για να προστατεύσει το στερνοπούλι της, ακόμα κι αν αυτό σήμαινε να ξεριζώσει την καρδιά της με τα ίδια της τα χέρια. Τους πλησίασε η Ρόζα δειλά δειλά, δεν ήθελε να τους ενοχλήσει, είχε ανάγκη όμως από κάποια οικεία πρόσωπα δίπλα της εκείνη την ώρα που δεν ήξερε καν τι έμελλε να επακολουθήσει. Είδε τα μάτια του ατρόμητου κατά τα άλλα Κωστή δακρυσμένα και ένιωσε τα γόνατά της να λυγίζουν. Κοίταξε τη μάνα του και τις υπόλοιπες γυναίκες του χωριού και ένιωσε την καρδιά της να ραγίζει με το βουβό τους κλάμα. Άρχισε κι εκείνη τότε να κλαίει χωρίς να ξέρει καλά καλά το γιατί. Γονάτισε κοντά της η κυρία Ουρανία και την αγκάλιασε σφιχτά με το ένα χέρι. Με το άλλο αγκάλιασε το κορμάκι του γιου της του Κωστή, που πλέον τρανταζόταν ολόκληρο από τους λυγμούς.

«Κοιτάξτε με και οι δυο σας!» τους είπε έπειτα από λίγο, μόλις κατάφερε να ελέγξει κάπως τη φωνή και την ανάσα της. «Πλέον έχετε ο ένας τον άλλον. Να την προσέχεις τη Ρόζα, Κωστή, κι εσύ,

Ρόζα, να προσέχεις τον Κωστή μου! Και να μας θυμάστε, μη μας ξεχάσετε, μη...» έσπασε η φωνή της από τους λυγμούς, δεν μπορούσε άλλο να συνεχίσει και τα δυο παιδιά την αγκάλιασαν με όλη τους τη δύναμη. Με το ένα χέρι. Γιατί με το άλλο κρατιόνταν μεταξύ τους. Με τα δάχτυλά τους ενωμένα και τα μαλλιά υγρά από τα δάκρυα της μάνας, πήγαν με αργά βήματα προς τα αυτοκίνητα που τα περιέμεναν, παρκαρισμένα ήδη στην άκρη της πλατείας. Αρνήθηκαν να χωριστούν, όταν τους ζήτησαν να πάει ο Κωστής στο αυτοκίνητο με τα αγόρια και η Ρόζα σε εκείνο με τα κορίτσια. Σάσισαν οι κυρίες του Εράνου μπροστά στην ανυποχώρητη στάση τους, έτσι αποφάσισαν να μην τους φέρουν αντίρρηση. Γυναίκες ήταν κι εκείνες, μορφωμένες και έμπειρες, καταλάβαιναν καλά πόσο συναισθηματικά φορτισμένες ήταν εκείνες οι στιγμές, νόμισαν κιόλας πως ήταν αδέρφια τα δυο παιδιά, έτσι όπως είχαν δει την ίδια μάνα να τα αποχαιρετά. Χρόνος να κοιτάξουν τους προσωπικούς τους φακέλους δεν υπήρχε τώρα, αφού από τη μία δεν ήθελαν να τις πιάσει η νύχτα στην επιστροφή – υπήρχαν νάρκες και βλήματα στον δρόμο – και από την άλλη ήθελαν η διαδικασία αυτή του αποχωρισμού να είναι όσο το δυνατόν πιο σύντομη για το καλό όλων των εμπλεκομένων.

Μια κυρία νεότερη από τις άλλες και εντυπωσιακά όμορφη μέσα στην καλοσιδερωμένη στολή της ρώτησε τα δύο παιδιά αν ήθελαν να καθίσουν μπροστά, μαζί της, δίπλα στον οδηγό. Δέχτηκαν και τα δύο ανακουφισμένα και βολέυτηκαν στο κάθισμα με τα χεράκια τους ακόμα ενωμένα. Είχαν μόλις πετύχει την πρώτη τους μικρή νίκη και ένα μικρό αίσθημα αισιοδοξίας ξεπρόβαλε από μέσα τους τη στιγμή που απομακρύνθηκαν λίγο, μακριά από τα γνώριμα μονοπάτια τους, μακριά από την ως τότε ζωή τους.

Θα ξαναγυρίσω! σκέφτηκε ο Κωστής και έσφιξε το φυλαχτό της μάνας του στο στήθος.

Δε θα ξαναγυρίσω ποτέ! σκέφτηκε η Ρόζα και έσφιξε το χέρι του Κωστή.

Ρόζα και Μαργαρίτα: δύο αδερφές, δίδυμες, σε «δίσσεκτα» χρόνια. Η άρρηκτη δυάδα, που δεν έπρεπε να σπάσει ποτέ, γίνεται άθελά τους χίλια κομμάτια, πριν ακόμα προλάβουν τα κορίτσια να συνειδητοποιήσουν την ύπαρξή τους, αφού οι μνήμες τους δεν καταγράφονται στο μυαλό παρά μόνο στην ψυχή. Δυο κόρες, απόρροια ενός μεγάλου έρωτα που βλάστησε δίπλα στη θάλασσα, μάτωσε στο βουνό, δοκιμάστηκε στον χρόνο και ριζωσε εντέλει στην άλλη άκρη της Γης. Δύο ψυχές που, παρά τις αντιξοότητες, κατορθώνουν όχι απλά να επιβιώσουν, αλλά να ανθίσουν και να εξελιχθούν, να αγαπήσουν και να ερωτευθούν, να πονέσουν και να προδοθούν, να ελπίζουν και να ονειρευτούν. Βίοι παράλληλοι και τόσο διαφορετικοί συγχρόνως, οι δύο όψεις στην ουσία του ίδιου νομίσματος, καθώς ό,τι σημαδεύει τη ζωή της μίας σωματοποιείται με κάποιον ανεξήγητο, μεταφυσικό τρόπο, σχεδόν ταυτόχρονα, από την άλλη. Στον πυρήνα της ύπαρξής τους εκείνη: η μάνα, η βασίλισσα, η Ελλάδα. Στα μύχια της ψυχής τους εκείνος: ο έρωτας, ο πόθος, ο θάνατος. Στο φόντο της ζωής τους τρεις χώρες: η Ελλάδα, η Ρουμανία, η Αμερική, και όλα εκείνα που τις σημαδεύουν στο δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα.

Μια ιστορία για τη δύναμη των δεσμών αίματος, τη δίψα για επιβίωση, τη διαχρονικότητα του έρωτα, την ανάγκη για «πατρίδα».

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
www.psichogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 22692

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η